

ΤΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΜΟΥ

Δέ γύρισα στην Κέρκυρα. Με κρατήσανε στην Αθήνα, στο συνταγμα μου. 'Ως «εγγράμματος» διωρίστηκα σιτιστής της τεταρτής πυροβολαρχίας, δουλειά λογιστική, χαράκιμα καταστάσεων... Και όλα μου περίσσευαν. Πρώ πάντων τὰ ξύλα και τὸ λάδι τῆς «Λυγκοκαίας». Τὸ εἶπα στὸν ἐπιλοχία.

— Βρε βλάκα, μοῦπε, δὲν πρέπει νὰ περισσεύη τίποτα!

Κι' ἐπειδὴ δὲν ἤξερα πὼς νὰ κάμω, γιὰ νὰ μὴν ἔχω πλεονάσματα, παρὰ λίγο νὰ βρῶ και τὸ μπλεῖ μου. Μὰ τὸ ἐπισόδιο πού μ' ἔκαμε νὰ διακοφῶ τὸ στρατιωτικὸ στάδιο ἦτανε τὸ ἀκόλουθο : Εἶχαμε βῆθ' στὰ γυναικία πυροβόλου. Γόναζα δυὸ οὐλαμούς. 'Όλα πηγαινε καλά, ὅταν ἀκούω πίσω μου μιά φωνὴ θυμωμένη, ἀγρία :

— Τί κάνει ὁ πρῶτος τοῦ δεξιοῦ τοῦ δευτέρου πυροβόλου, λοχία ;

Ἦταν ἡ φωνὴ τοῦ ἀξιωματικοῦ πού ἐπέβλεπε τὶς ἀσκήσεις. Κι' ἐταξα γρήγορα τί ἔκανε ὁ πρῶτος τοῦ δεξιοῦ : Εἶδα, ὅτι ἦτανε στή θέσι του κι' ἔκανε ὅτι ἀκριβὸς ἔπρεπε νὸ κάνει. 'Ό ἀξιωματικὸς εἶχε ἀδικο νὰ φωνάζη! δὲν θυμαίτανε καλά τὰ πράγματα! και ὁμοῦ μ' ἔξενε-ἐλίξε ἔτσι, σὰ καλὰ καθομιμα, μπροστὰ στοὺς ἀνδρες. Τότε γύρισα και τὸν εἶπα, δυνατὰ κι' ἐγώ :

— Αὐτὸς ὁ πυροβολητὴς κάνει τὴ δουλειά του. Κι' ὅποιος δὲν ξερεὶ νὸ πᾶν νὰ μάθη!

Μ' ἔδειξε ἀμέσως στὴ φυλακή. Και τὴν ἄλλη μέρα μ' ἔβγαλε στὴν ἀναφορά τοῦ συντάγματος. Ἐργαζά ἕνα μῆνα φυλακή. Στὸ πενταχέριο ἀποφασίσα νὰ τελεωθῶ μὲ τὸ στρατό. 'Αμα ἔκαμα τὴν ποινὴ μου βῆχα, μὲ τὴ σειρά μου, στὴν ἀναφορά τοῦ συντάγματος και ζήτησα, ὅπως εἶχα δικαίωμα, «τὸ ὅλοικο τῆς θητείας μου εἰς ἀδείαν» — μ' ἄλλα λόγια δῆλονα πὼς ἀφῆνω τὸ στρατιωτικὸν στάδιο. 'Ό συνταγματάρχης — ἦταν ὁ Βοδλόπος — μωρίστηκε τὴν αἰτία. Μὲ κάλεσε, ἰδιαιτέρως, στὸ γραφεῖο του :

— Γιατί ζητᾶς νὰ φύγης ; Μὲ ρώτησε. Εἶνε παραινόμενὰ νὰ δώσεις ἔξετάσεις γιὰ τὴ σχολὴ τῶν ὑπαξιωματικῶν. Θὰ πετύχης χωρὶς ἄλλο. Θὰ γίνης σίγουρα ἀξιωματικὸς.

— 'Ό ἀνθρώπος, τοῦ εἶπα, διεφώνησε μέσα μου μὲ τὸ στρατιωτικόν. Και ἡ διαφωνία εἶνε ὀριστικὴ κι' ἀνεφάρμοτη. Δὲν παίρνει καμμιὸ θεράπεια.

Προσπάθησε, ὅσο μπορούσε, νὰ μ' ἀλλάξη γνώμη. Δὲν τὸ κατάφερε. Σὲ λίγο, εὐέθροου πούλι, ξαναγύριζα στὴ βιοπάλη. Ἀνάσαινα βαθεῖα τώρα. Γιὰ κάμποσο καιρὸ δὲν μπορούσα νὰ σκεφθῶ γιὰ δουλειά. Χαϊρόμινα τὴν ἐλευθερία μου. Ἡ μωναὸν σὰν ἀνθρώπος πὸν σηκώνεται ἀπὸ ἀράσεται. 'Μόσσοο εἶχα κατὶ φρεληθῆ ἀπὸ τὸ στρατό. Εἶχα γνώριση καλὰ ἕνα μεγάλο κομμάτι τῆς ζωῆς μας! Ζωμήθηκα μὲ τὸ λαόν, τὸν εἶδα σ' ὅλο τὸ μεγαλεῖο και τὴ μείξια του κι' ἔμαθα νὰ τὸν ἀγαπῶ, νὰ τὸν πονῶ και νὰ τὸν νοιώθω σὰν κατὶ δικό μου.

Ἄρχισα νὰ ξαναγράφω κάπου-κάπου στὴ «Φωνὴ τοῦ Πειραιῶς». Κι' ἔπειτα στὸ «Χρονογράφο» πού τὸν ἔβγαζε τότε ὁ Κριτής. Εἶχα τὸ νοῦ μου ὁμοῦ στὴν Αθήνα — νὰ περῶμαι νὰ μὰ ὁ καμμιὰ ἐφημερίδα ἀναποκοτῆς. Ἡ ἐδουκία παρουσιάστηκε σὲ λίγο. Κάποιος μὲ σόπισε στὸ Γαβριηλίδου γὺροε ἀναποκοτῆ ἀπὸ τὸν Πειραιά γιὰ τὴν «Ἀρχὸπολι». Μοῦδῶσα μὲ κάρτα, ἕνα δελτίο ἀναγνωρίσεως κι' ἕνα διαρκὲς εἰσιτήριο ν' ἀνεβοκατεβαίνα. Οἱ ἀναποκοτῆται μωλεύοντανε τότε στὸν καφενὶ τοῦ Μανουσίου. Εἶχαν ἕνα μεγάλο τραπέζι γιὰ νὰ γράφουν τὸ βραδύ. Ἐκεῖ τότε εὗρισκαν οἱ ἀνθρώποι πᾶ νὰ τοὺς δόσουν καμμιὰ εἰδησι, κανένα κοινοτικόν, τὸ ἀγγελτηριο καμμιὰς κηδεῖας ἢ τὸ δημολολόγιο κανενὸς βασιποῦ. Ἀπὸ κατὶ τέτοια πληρωνόμασε και ψευτοσοῦσαμε. Ἦταν ἔκει ὁ Ζώγας, ὁ Βελονάκης, ὁ Ἄγγελος Κοσιμῆς, ὁ Λογοθέτης κι' ἄλλοι. Οἱ περισσότεροι κἀντιζαν ναυγιλε. Ἐγὼ δὲν τὸν γούσταρα καθόλου, ὅπως καὶ μερικὰ ἄλλα πράματα. Ἡ ὑπερησία μου ἦτανε πολὺ μέτρια. Εἰδησάρα, «κατάπλοος σπορογυριού», «ἡ χθεσινὴ πυρκαϊά» κτλ. Κι' ἴσως ὁ Γαβριηλίδης θὰ μ' ἔδιωχνε ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα, ἂν ἕνα σωτῆριο βραδύα, δὲν μ' ἔπιανε, ὅτε κι' ἐγὼ θυμάμαι πειὰ γιαντί, θυμὸς ἀγρίου ἐναντίον τῆς ἀστονομίας καὶ τοῦ διευθυντοῦ της. Ἐκάθισα κι' ἔγραφα ἕνα κομμάτι, μὰ ἐπίθεσι βιοσιότη, ὅπου ξεσπάξα μὲ λύσσα ὀμη τὶς αὐθαιρέσεις καὶ τοὺς χορηματισμούς της. Ποιὰ ἦταν ἡ ἐκπληξῆ μου, ὅταν, τὴν ἄλλη μέρα, ξυπνῶντάς πρῶτ-πρῶτ, εἶδα τὸ κομμάτι μου στὴν πρώτη σελίδα, μὲ μαθῶρα γράμματα, στὴ θέσι τοῦ κυρίου ἀδρούη! Και πᾶσι ὁ Γαβριηλίδης, στὰ περίφημα «λακωνικὸν» τοῦ ἔγραφε γιὰ μένα, μ' ὄνομαζε «ζωογράφου τῆς ὑπαιθρίου σχολῆς» και μὲ συνιοτούσε στὸ ἀναγνωστικὸν κοινόν. Ἦτανε τὸ πρῶτον μου βάρφτισμα στὴ μεγάλῃ δημοσιότητα. Αὐτὸ

μ' ἀνησούχσε κάμποσο. Δὲν θεγαλάβαινα τί ἐπαινοῦσε σὲ μένα, ποιὰ ἦταν ἡ ἀξία ποῦπρετε κι' ἐγὼ ὁ ἄδιος νὰ προσέξω, νὰ καλλιεργήσω.

Κι' ἡ ἀνησυχία μου μεγάλωσε ὅταν μὲ κάλεσε μ' ἕνα γραμματάκι μου στὴν Αθήνα και μοῦ εἶπε :

— Νὰ μᾶς γράψετε, σὰς παρακαλώ, ἕνα κομμάτι κάθε μέρα γιὰ τὴν πρώτη σελίδα.

— Κάθε μέρας ;

Τὸν κῦτταξα καλά. Γιὰ πρώτη φορὰ τὸν παρατήρησα προσεχτιὰ. Εἶχε μιά πλατεῖα μουσοῦδα γερασμένου θηρίου, μὲ δυὸ μῦτια πρῶσινα, θαμπὰ, σὰν τὰ βουλόματα τῆς λεμονάδας! στὴν κορυφὴ τοῦ κρᾶνιου μιά τούφα γριζο μαλλὶ καθότανε σὰ σύμφερο. Δὲν ξέρω γιατί τὸν βαφτίσα «φοριασμένη θάνα» :

— Ναι, κάθε μέρα ! Ἐπέμενε.

Ἡ ἰδέα πὼς θὰ γράφω κάθε μέρα κατὶ δικό μου, και θὰ τὸ βγάζω ἀπὸ μέσα μου, μὲ δικὰ μου ἔξοδα, μὲ τρώμαζε.

— Και τί θὰ γράφω ; τὸν ρώτησε.

— 'Ότι σοῦ καπνίσῃ μοῦ εἶπε γελώντας.

Και μὸ ὄρισε και μισθόν. Ἐκατὸν εἰκοσι δραχμᾶς τὸ μῆνα — ἰδεοδὴ γιὰ τὴν ἐλοχί.

Ἄρχισα νὰ γράφω αὐτὰ τὰ μικρὰ : Τὸ πρῶτον δὲν ἦτανε παραπάνω ἀπὸ ἐξήντα ἀράδες ; μὰ εἰκόνα μιάς νέας ξανθιάς πὸν περπατοῦσε στὸ Ζάπτειο μ' ἕνα ὀμπρελλάκι κόκκινο τὸ χέρι. 'Ό Πρωτοπαπαδάκης, φίλος τοῦ Γαβριηλίδου, πῆγε τὴν ἄλλη μέρα στὸ γραφεῖο και τοῦ εἶπε :

— Ποιὸς εἶν' αὐτὸς ποῦγραψε γιὰ τὴ κοπέλλα μὲ τ' ὀμπρελλάκι ;

Εἶνε σπουδαῖος !

Ἄ Γαβριηλίδης μὲ φώναξε και μοῦ τὸ μετέδωσε, νὰ χαρῶ.

— Ἐπειδὴ, δηλαδὴ — τοῦ εἶπα — αὐτὸς ὁ Πρωτοπαπαδάκης ἔχει αὐτὴ τὴ γνώμη κᾶτι τρέχει στὰ γύφτικα :

Ἔσκασε τὰ γέλια — γελούσε μιά ὥρα. Ὅταν τελείωσε, μοῦπε δακρυσμένος ἀκόμα :

— Γράφε ὅτι σοῦ καπνίσῃ! Πῆγαίνε !

Τὸ δεύτερον κομμάτι, μικρότερον ἀπὸ τὸ πρῶτον, ἦτανε γιὰ ἕνα καλὸν μαριδίε στὴν ἀγορὰ. Ἄμεσε κι' αὐτό. Ἄλλὰ γὼ ἤμωνα στὰ ἐπὶ τὰ καφιά. Δὲν ἤξερα γιατί ἀρεσῶνα αὐτὰ. Δὲν ἤξερα τί ἔπρεπε νὰ γράφω. Κι' ἔτσι, ἀφημένος στὸ ἐνωτικόν μου, ἀκέρηνητος, μοῦ φαίνονταν πὼς περπατῶ στὸ σκοτάδι. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τὸ γράμμα μὲ κοράφει. Ἐρχόντανε σιγμὸν ἀπὸ τὸ ἀγραφο χαρτί, πὸν βάζανε μπροστὰ μου στὸ γραφεῖο, μοῦ φαίνονταν σὰν ἀπέραντη, χιονισμένη, ρουσσικὴ πεδιάδα ποῦπρεπε νὰ ὀργώσα. Τὸ τέταρον ἡ πέμπτον ἀπὸ αὐτὰ τὰ κομμάτια ἦτανε γιὰ ἕνα γατάκι πεταμένο στὸ δρόμο, γιὸ τὸ νυκτερινὸ σπαρᾶγμό του. Αὐτὸ ἄρεσε στὸν Νιρβᾶνα. Μὲ παρουσιάζαν σ' αὐτὸν ἕνα πρῶτ, στὸ Πασαλιμάνι.

— Ἐίσαστ' ἔσεῖς, πὸν γράψατε γιὰ τὸ γατάκι ;

— Ναι, ἐγὼ !

Μοῦκανε κάποιον κομπλιμέντον μὲ τὸ γράμμα μου. Ἄ Νιρβᾶνας μοῦ ἄρεσε, τὸ βρος του, ἡ εὐγένεια και ἡ ἀγαθότης του. Τὸν σεβόμινα, ὅπως τὸν σεβόμινα ἀκόμα και τώρα. Δὲν ἔβλεπα κάπου-κάπου στὸ καφενεῖο τοῦ Διονυσιαδῆ και πολλὰ φορὲς τὸν συνάδευα ὡς τὸ σπῆτι του. Μιλοῦσαμε γιὰ ἕνα σωρὸν πράματα! και σὲ μερικὰ ζήτηματα, εἶνε ὁ πρῶτος πὸν μ' ἀνοίετὰ τὰ μάτια. Ἐτό, δὲν πῆγαίνε πολὺ ἀσχημα ἡ δουλειά, ὅταν ὁ Γαβριηλίδης μοῦ χάλωσε τὸ κέρι μὲ κατὶ πὸν μοῦ εἶπε. Δὲν ξαίρω πὼς τὸ ἦθε νὰ μὲ φωνάζη στὸ γραφεῖο τὸ ἕνα πρῶτ και νὰ μοῦ προτείνη ἄσφαμα :

— Ὅ μᾶς γράψετε ἕνα μυθιστόρημα !

— Ἐγὼ ; Μυθιστόρημα ; Τί λέτε κ. διευθυντὰ ! Ἐγὼ δὲν ξέρω, καλὰ-καλὰ, τί εἶνε αὐτὸ πὸν μοῦ ζήτησε !

Εἶνε ζήτημα ἂν εἶχα διαβάση ἕνα κᾶν μυθιστόρημα, ὡς ἐκεῖνη τὴ σιγμῆ.

— Θὰ σὰς δόσω ἐγὼ τὸ μῦθον — μοῦ λέει — και σεῖς θὰ τὸ γράψετε. Δύο κακοποῖα σκοτιώμενον ἕναν στὸν Πειραιά, γιὰ νὰ τὸν ληστέψουν. Και ἡ ἀστονομία τοὺς κυνηγᾶ. Τὸ μυθιστόρημα σὰς θὰ εἶνε ἡ περιγραφή αὐτῆς τῆς καταδιώξεως μὲ ἄπειρα ἐπεισόδια πὸν πρέπει νὰ φαντασθῆτε...

Τὰ ἀστονομικὰ μυθιστορήματα προτῶβγαίναν τότε στὴν Εὐρώπη και προτοδρομοσιεύονταν στὶς ἐλληνικὰς ἐφημερίδας. Ἄ Γαβριηλίδης θέλησε νὰ μὲ κάμη «Ἑλληνα Κόναν-Ντόυλ ! Δοκίμασα. Μὰ δὲν ἔβγαίνε

ΡΩΣΣΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΤΟΥ ΑΡΤΣΙΜΠΑΤΣΕΦ

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΦΤΩΧΟΥ ΜΟΥ ΦΙΛΟΥ

ΕΙΜΑΙ μόλις τριάντα χρονών, μά όταν γυρίσω τη σκέψη μου προς τα πίσω, μοι φαίνεται πως έχω περάσει ανάμεσα από ένα άπειρο κομμητήριο, στο οποίο δεν έχω αντίκριση παρά μόνο τάφους και σταυρούς.

Αργά ή γρήγορα—τό ξαίρω—θά παρουσιαστή και για μένα ένας φρέσκος τάφος επάνω και εκεί, αδιάφορο σε τί, σ' ένα άπλο σταυρό ή σ' ένα μνημείο από γρανίτη, θά γράψουν και το δικό μου όνομα. Και αυτό θά είναι το μόνο που θ' αφήσω πίσω μου.

Ω! Ναι! Ναι! Το νοιώθω. Ο θάνατος είναι τρομερός, άπαισιος, άποτρόπιος. Έγώ τουλάχιστον ποτέ μου, δεν θ' αποφάσιζα να παραδώσω τον έαυτό μου, μόνο μου, με τα ίδια μου τα χέρια στο Σατανά. Προτιμώ, χίλιες φορές, να ξεκολληθώ με ζώ έτσι άσκολα, κι άς περιπλανημαι, άς σερφονομαι, σάν σκουλήκι, στο μεγάλο αυτό κοιμητήριο, που λέγεται: ζωή.

Έκείνο όμως που με πληγώνει τώρα, εινε η σκέψη του θανάτου για μιά που ζούμε ακόμα και που διαρκώς βλέπουμε γύρω μας, να φτιάχνουν νέοι σταυρούς...

Κάθε τι που άγαπάμε, κάθε ώρα και λεπτό, κάθε τι άγαπημένο, μένει πίσω μας και πέφτει, σάν τα φύλλα του φθινοπώρου... Κι έμεις που προχωρούμε και διαβαίνουμε, κεντανάμε στο τέλος να σερφονοιασε στη ζωή, μόνοι, κατάμονοι, έρημοι, όφρανεμένοι...

Νά! Έτσι τώρα πέθανε κι ο φίλος ο Μπάσιιν. Ένας ακόμα που εινε την τρέλλα να θέλη να τριγυρίσει μ' όλη την ψυχή του, σε λίγους στίχους που άφησε, την όμορφιά και τη λύπη της ζωής.

Και πέθανε! Λίγος καιρός πάει που πέθανε. Κι ίσως η μοιφή φίλου!

αυτή τη φορά, να μη φάνηκε και τόσο σκληρή, κόβοντας το νήμα της ζωής του.

Ήταν τόσο λίγη η ετυχία του τις τελευταίες του ήμέρες! Τόσο λιγοστή η χαρά της ζωής, για το φτωχό μου φίλο!

Αν ζούσε σ' άλλα, σε περασμένα χρόνια που ο κόσμος έδινε κάποια σημασία στην όμορφιά της ψυχής των ανθρώπων, ίσως θά έπρεπε να ζήση ακόμα, για να χαρή λίγο τα νεύατα του, που τόσο σκληρά τά εινε πληγώσει η φτώχεια, κι η καταφρόνια.

Μά τώρα, στα χρόνια αυτά που ζούμε, μετά το μεγάλο πόλεμο, που γυρέμισε συθέματα κάθε ώραίο όνειρο, καλά έκανε και πέθανε ο φίλος μου ο Μπάσιιν.

τίποτα. Έξήγητσα όλο το μύθο στην πρώτη επιφυλλίδα. Για τη δεύτερη δεν έμινε σκεδόν τίποτα. Και η «Αχρότολις» εινε ορεκλαμώρη το μυθιστόρημα με τον τίτλο τά...μυστήρια του Πειραιώς!... Άμα εινε ο Γαβριηλίδης όλο το θέμα παραμένο στην πρώτη επιφυλλίδα, με φώναξε:

—Και τι θά κάνης τώρα, παρακάτω;
—Μη σάς μέλλει, του ειντα: Θά περιγράψω τη ζωή των έργατων. Εινε άνάγκη να κινήγη όλοένα η άστυνομία δυο ανθρώπους; Αυτό έμένα δε μου λέει τίποτα!

Έκαμα του κεφαλιού μου. Άρχισα την περιγραφή. Στην τρίτη επιφυλλίδα, ειντα να μπαίνη στο γαρφειό ένας καιμπουράκος και να ρωτά με ψιλή, γυναικεία φωνή:

—Ποιος εινε ο Μελάς;
—Έγώ!
Με ζύγωσε.
—Με ξερείς έμένα;
—Όχι.

—Λέγομαι Κωνσταντίνος Χρηστομάνος. Αυτά που γράφεις, παιδί μου, εινε σάν τις καλύτερες στιγμές του Ζολά.

—Ποιος ειν' αυτός!
—Δεν ξερείς το Ζολά; Που ζής;
—Στόν Πειραιά.
—Νά μάθησ χωρίς άλλο γαλλικά. Και τά συχαρητήριά μου, παιδί μου!

Όταν έφυγε, ρώτησα:
—Ποιος ειν' αυτός ο Χρηστομάνος;
—Δεν τον ξερείς;
—Όχι!

—Εινε ποιητής, συγγραφέας... Έχει γράψει το βιβλίο της αυτοκρατειρας Έλισαβέτ... Διευθύντης της «Νέας Σκηνης».

Άπ' όλα, όσα μοιζε, κάρητη την συμβουλή του. «Νά μάθησ γαλλικά.» Άγούρασα σ' ένα παλαιολογείο τον Candide του Βολταίρου. Και μ' αυτόν άρχισα να διαβάω, βοτσκονας μιά-μιά, σ' ένα λεξικό της τσέπης, τις άγνωστες λέξεις.

ΣΤΟ ΠΡΟΣΕΧΕΣ: Η συνέχεια.

Ο θάνατός του ήταν μιά λύτρωση γρηγορότερη, άπ' τη φρίκη της σημερινής ζωής.

Λίγοι τον γνώρισαν το φίλο μου. Τ'ονόμα του δεν εινε γίνει γνωστό ακόμα. Τά λίγα τραγούδια που άφησε μένον και θά μένον ξεχασμένα.

Κι' εγώ ειντα άρεκέτá χρόνια να τον ιδώ. Μόνο δυο μέρες, πριν πεθάει, έμαθα πως ήταν βαρειά άρρωστος, στο κρεββάτι. κι' έτρεξα.. Όταν μπήκα στη κάμαρα του ο φίλος μου ήταν βαρειά άποκοιμισμένος από μιά δυνατή ένεσι μορφίνης πουτού εινε: ο γιατρός, γιανά του κατατραφή τους φρικτους πόνοους που αισθανόταν σ'όλο το κορμί του.

Ένα χοντρό κει έκαψε δίπλα του κρεββάτι του και φώριζε άμυδρά μερικά φτωχικά έπιπλα, καθώς και το χλωμό κι' άδύνατο πρόσωπο μιάς γυναικόλας, που καθότανε σιαμαζέινη σε μιάν άκρη. Τής μιτέρας του! Έπήγα και έτλλο πρού να τον δω, την παραμονή του θανάτου του. Ο Μπάσιιν μόλις μ' αντίκρισε, μ' άναγνώρισε κι' έκανε να σηκοθή:

—Βασίλη Βασιλειβιτς! μού φώναξε με μιά βραχνή άπόκοση φωνή, που προηνοούσε το θάνατο.

Μά άμέσως κατέπεσε ξεανλημένος στο στρώμα του.

Έγώ έσοκμα και τον φίλησα.

Ήταν η πρώτη φορά που, ύστερα από τόσα χρόνια, φιλοούσα το φίλο μου.

Και άλλοιμονο! Και η τελευταία.

Τό άλλο πρού ξεγύρισε!

Θεέ μου! Θεέ των ανθρώπων, των δυστυχών και των καταφρονεμένων. Πόση θλίψη και πόσο μίσος γέμισσε την ψυχή μου, διαν την άλλη ήμέρα ακολουθήσα ως το νεκροταφείο, το φέρετρο του νεκρού μου φίλου!

Στην κηδεία του δεν ήταν κανένας σκεδόν άλλος, εκτός από μένα.

Αυό τρεις φτωχοί γειτόνοι και πίσω άπ' τη κάσα, στο προαεφέλο του γυσιού της, η μάνα του ακολουθούσε σκυρτή.

Κοντά της εκεί, μαζί με τους λίγους αυτούς ανθρώπους, βιάζινα κι' εγώ, σκοντάφτοντας μέσα στο χιόνι, που έξακολουθούσε ακόμα να πέφει πυκνά από πολλές όρες...

Χίλιες φορές τά μάτια μου θά πέσανε σε μιά επιγραφή που ήτανε κερφομένη άπάνω σ' ένα φτωχικό στεφάνι από άγριολούλουδα, το όποιο κρατούσε ένας μικρός κοντά μας...

Στο παιδί μου. Στο μόνο παιδί που άπόχρησα στον κόσμο. Ή μητέρα του.

Η επιγραφή αυτή, μη φαντασθήτε, πως ήταν γραμμένη επάνω σε κερμιά μεταξοτή γανιά η σ' άλλο πολυτέλες ύφασμα. Ήταν άπλούστατα χαραγμένη πρόχειρα με μαυρο κραγιόνι, επάνω σ' ένα κομμάτι τενεκέ, από έκείνα που κερφόνουν στους σταυρούς των πιο φτωχών ανθρώπων, διαν πεθαίνουν...

Όταν διάβασα την επιγραφή αυτή, σκέφτηκα τον έρανο που έπρεπε να κάνω την άλλη μέρα, για να βοηθήσω αυτή τη δυστυχισμένη μάνα του.

Και ύστερα άθελα ειντα μέσα μου: «Νά, αυτή ειναι η κηδεία ενός ποιητού!..»

Γιατί παραξενεύομιομα όμως; Νά ζητοούσα άγάπη και οίκτο; Άπό που; Άπ' τους ανθρώπους; Μά αυτοί δεν πονούνε πιά, δεν συμπονούνε...

Έτσι τον κατεβάσαμε στον τάφο. Όλίγα ακόμα δάκρυα, η ψαλμοδία των στερνών ευχών του πατά της μικρής εκκλησίας του νεκροταφείου, και τίποτ' άλλο. Το χιόνι τά σκέπασε, τά πάγοσε όλα, όλα και τις ψυχές και τους τάφους και τους σταυρούς... Ή μάνα του φίλου μου κι' εγώ γυρίσαμε μαζί στο σπίτι.

Καθώς πηγαίναμε στο δρόμο, κάτου μέσα στα μαύρα και πυκνά σύννεφα, φάνηκε για μιά στιγμή ο ήλιος.

Και άμέσως το χιόνι λαμποκόπησε και μέσα μας μιά άχτιδα νέας ζωής, φώτισε το μυαλό και την καρδιά μας.

Ένα κοπάδι περιστέρια κατέβησαν από ψηλά και πετούσαν τώρα προς τά μνήματα, που μόλις εινταμε άφισει πίσω μας...

Γύρισα μιά στιγμή το κεφάλι μου και κίνταξα.

Ποιος έξερε που να πετούσαν τά περιστέρια αυτά και σε ποιά μνήμα στάθηκαν;

—Ίσως, ειντα, να στάθηκαν στο νεοισκαμένο τάφο του φίλου μου.

Ή πόσο μου φάνηκε όραία αυτή η σκέψη που έκανα...

Ή όμορφιά των περιστερών που πετούσαν άπάνω άπ' το χιόνι, τη στιγμή που ο ήλιος εινε προβάλλει στον ούρανο, δεν ξεφο γιατι μού φάνηκε πως έμοιαζε με την όμορφιά του θανάτου, που εινε έτσι πρόσφατα ζήλησαι και εινε πάρα με το δρεπάνι του, την όμορφη και τρυφερή ψυχή, του φτωχού μου φίλου...

Νά, έτσι περναουν οι ποιητά. Νέοι, πολύ πολύ νέοι...